

Et nyt disciplinært felt

Bør vi ved afslutningen af den kapitalistiske triumf og den neoliberale ideologis hegemoni opsøge marxismens gamle analytiske kategorier og det tyvende århundredes arbejderbevægelses politiske strategier, den socialdemokratiske horisont eller den revolutionære kommunisme? Intet synes mere uafklaret. Den netværksbaserede massekapitalisme, der til fulde har sat sig igennem i løbet af 1990'erne, har produceret sociale helhedsformer, som ikke lader sig reducere til den marxistiske klasseanalyse. Kategorierne fra kritikken af den politiske økonomi slår ikke til, da subjektiveringsprocesserne krydser stadig mere komplekse felter. Et nyt disciplinært felt er i færd med at opstå i mødet mellem økonomiens, semiologiens og psykokiemiens territorier.

Semiokapitalen er en kapitalstrøm, der uden at materialisere sig koagulerer i semiotiske artefakter. Begreberne fra to århundredes

økonomisk tænkning synes opløste, uvirksomme, ude af stand til at forstå store dele af de fænomener, der er dukket op i den sociale produktions sfære, efter at produktionen er blevet kognitiv. Den kognitive aktivitet har altid været ved roden af enhver menneskelig produktion, også af den mere mekaniske. Der findes ingen menneskelig arbejdsproces, der ikke indebærer udøvelse af intelligensen. Men den kognitive kapacitet er nu i færd med at blive den afgørende produktive ressource. I det industrielle arbejdes sfære blev sindet sat på arbejde som repetitiv automatisme, fysiologisk understøttelse af muskelbevægelserne. Nu sættes sindet på arbejde som innovation, som sprog, som kommunikativ relation. Sindets subsumption i den kapitalistiske valoriseringsproces indbærer en sand mutation. Den bevidste og sansende organisme udsættes for konkurrencepres, for en acceleration af stimuli, for konstant opmærksomhedsstress. Som følge heraf bliver det mentale miljø, infosfæren hvori sindet dannes og etablerer forhold til andre sind, til et psykopatogent miljø. For at forstå semiokapitalens uendelige spejlspil må vi optegne et nyt disciplinært felt afgrænset af tre aspekter:

- kritikken af den opkoblede intelligens' politiske økonomi
- de lingvistisk-økonomiske strømmes semiologi
- det infosfæriske miljøes psykokemi som studium af de psykopatogene effekter af den økonomiske udbytning af det menneskelige sind.

Den digitale produktionsproces har tendens til at antage en biologisk form, den gør sig til organisme: En organisations nervesystem bliver analogt med det menneskelige nervesystem. Enhver industriel virksomhed har "automatiske" systemer, operationelle processer, der skal fungere for, at den kan overleve. Det fortidens organisationer manglede, var informationsforbindelser, der ligner

hjernens indbyrdes forbundne neuroner. Den digitale netværksbaserede virksomhed fungerer som et fremragende kunstigt nervesystem. Her flyder informationen hurtigt og naturligt, som tankerne i et menneske, og vi kan bruge teknologien til at styre og koordinere grupper af mennesker lige så hurtigt, som den kan koncentrere sig om et problem. Ifølge Bill Gates (*Business @ the speed of thought*) er betingelserne nu opfyldt for at realisere en ny form for økonomisk system, centreret omkring det, vi kan definere som "ledelse med tankens hast".

I den opkoblede verden smelter den generelle systemteoris retroaktive loops sammen med biogenetikens dynamiske logik i den digitale produktions posthumane vision. Sindet og det menneskelige kød vil kunne integreres i det digitale kredsløb takket være accelerations- og simplificeringsinterfaces: Heraf opstår en bioinfo-produktionsmodel, der producerer semiotiske artefakter med evne til autoreplikation af levende systemer ifølge lovene for kapitalismens økonomiske funktion. Når først det er fuldt operativt, kan nervesystemet hurtigt installere sig i enhver form for organisation. Det betyder, at Microsoft kun tilsyneladende beskæftiger sig med software, produkter og services. I virkeligheden er softwareproduktionens skjulte hensigt at opkoble det menneskelige sind til et kontinuert cybernetisk netværk, hvis formål er at strukturere den digitale informationsstrøm gennem nervesystemet i alle det nutidige livs nøgleinstitutioner. Microsoft skal altså betragtes som en global virtuel hukommelse, der kan downloades og er installeringsklar. Et cyber-panoptikon indsat i selve den menneskelige subjektivitets kodelige kredsløb. Cybernetikken bliver endelig til liv, eller som Gates gerne siger det: "Information er vores livgivende nektar."

Økonomiens psykiske sammenbrud

Det digitale nervesystem inkorporeres lidt efter lidt i det organiske nervesystem, i de menneskelige kommunikationskredsløb, og genkoder det ifølge sine egne operationsdirektiver og sin egen hastighed. Men for at denne mutation kan fuldføres, må krop-sindet gennemgå en infernalsk mutation, hvis udvikling vi nu kan følge i verdenshistorien. For at forstå og analysere denne proces er hverken den politiske økonomis konceptuelle instrumenter eller den teknologiske analyses instrumenter tilstrækkelige. Produktionsprocessen bliver semiotisk, og dannelsen af det digitale nervesystem indfanger og innerverer sinnet, den sociale psyke, begæret og håbet, frygten og fantasien. Hvis vi vil analysere de produktive forandringer, må vi derfor beskæftige os med den semiotiske produktion, den lingvistiske og den kognitive mutation. Og mutationen foregår via udbredelsen af patologier.

Den neoliberale kultur har i den sociale hjerne indsprøjtet en konstant stimulans i retning af konkurrencen, og det digitale netværks tekniske system har muliggjort en intensivering af informationsstimuli sendt fra den sociale hjerne til de individuelle hjerner. Denne acceleration af stimuli er en patogen faktor, der agerer i stort omfang i samfundet. Kombinationen af økonomisk konkurrence og digital intensivering af informationsstimuli indfører en tilstand af vedvarende henrettelse ved elektriske stød, som udmunder i en diffus patologi manifesteret i paniksyndromer eller opmærksomhedsforstyrrelser.

Panik er et stadig mere udbredt syndrom. Indtil for et par år siden kendte psykiaterne ikke engang dette symptom, der snarere tilhørte den romantiske litterære forestillingsevne og var forbundet med følelsen af at være overmandet af naturens uendelige rigdom, den ubegrænsede kosmiske kraft. I dag fordømmes panikken derimod

stadig oftere som et smertefuldt og bekymrende symptom, den fysiske fornemmelse af ikke længere at være i stand til at styre sin egen krop, en acceleration i hjerterytme, åndenød, der kan medføre besvimelse eller lammelse.

Selvom der, så vidt jeg ved, ikke findes nogen udtømmende undersøgelser på dette punkt, kan man fremføre hypotesen, at kommunikationens medialisering og det følgende svind i fysisk kontakt kan forårsage patologier i den affektive og emotionelle sfære. For første gang i menneskets historie er der en generation, der har lært flere ord og har hørt flere historier fra fjernsynet end fra deres mor. Opmærksomhedsforstyrrelser er stadig mere udbredt. Millioner af nordamerikanske og europæiske børn behandles for en forstyrrelse, der kommer til udtryk som den manglende evne til at opretholde en koncentreret opmærksomhed om et emne i mere end et par sekunder. Sindets konstante ophidselse som følge af neurostimulerende strømme fører formentlig mod en patologisk mætning. Hvis vi vil forstå nutidens økonomi, må vi beskæftige os med forholdenes psykopatologi. Og hvis vi vil forstå nutidens psykologi, må vi være opmærksomme på, at sindet er belejret af semiotiske strømme, der følger et ekstra-semiotisk princip: den økonomiske konkurrences princip, den maksimale udbytnings princip. Lige siden kapitalismen blev forbundet med hjernen, har den indsat et patogent præparat, et psykotisk *mem*, der accelererer pulsionerne, til de når en tilstand af tremor eller kollaps.

I 1990'erne blev Prozac-kulturen en uskelnelig del af *new economy*-kulturen. Hundreder tusindvis af administratorer, direktører og managers i den vestlige økonomi har truffet utallige beslutninger i en kemisk induceret euforisk tilstand og en psykofarmakologisk

letsindighed. Men på et tidspunkt gav organismen efter, ude af stand til uendeligt at udholde den kemiske eufori, der havde opretholdt den konkurrencemæssige entusiasme og den produktionsmæssige fanatisme. Den kollektive opmærksomhed er overmættet, og dette har forårsaget et socialt og økonomisk kollaps. Ligesom en cyklotymisk organisme eller patienter med bipolar lidelse blev 1990'ernes finansielle eufori efterfulgt af depression. Det drejer sig også om en klinisk depression, der rammer motivationens, foretagsomhedens, selvagtelsens, begærets og *sex-appeal*'ens rod. For at forstå *new economy*'s krise må vi tage udgangspunkt i den virtuelle klasses psykiske erfaring og reflektere over den psykiske og emotionelle tilstand hos millioner af kognitive arbejdere, der har animeret virksomhedernes, kulturens og det imaginæres scene i løbet af 1990'erne. Den enkelte kognitive arbejders psykiske depression er ikke en konsekvens af den økonomiske krise, men er dens årsag. Det ville være enkelt at betragte depressionen som en konsekvens af forretningslivets onde cirkel. Efter så mange år med lykkeligt og profitabelt arbejde falder aktiernes værdi, og vores *brain worker* får sig en slem depression. Dette er ikke tilfældet. Depressionen kom, fordi hans emotionelle, fysiske og intellektuelle system ikke for evigt kan udholde hyperaktiviteten, der er forårsaget af konkurrencen og af psykofarmaka. Som følge heraf begyndte tingene at gå galt på markedet. Men hvad er markedet? Markedet er stedet, hvor tegn og forventninger vedrørende betydning, begær og projektioner mødes. Hvis vi vil tale om udbud og efterspørgsel, må vi tænke på begærstrømme og semiotiske tiltrækninger, der opnåede *appeal* og nu har mistet den.

I denne *net economy* har fleksibiliteten udviklet sig til en form for fraktalisering af arbejdet. Fraktalisering betyder modulær og omorganiserende fragmentering af aktivitetens tid. Arbejderen eksisterer

ikke længere som person. Han er blot en udskiftelig producent af mikrofragmenter af omorganiserende semiosis, der træder ind i nettets kontinuerte strøm. Kapitalen betaler ikke længere for arbejderens disponibilitet til at blive udbyttet i en længere periode, den betaler ikke længere en løn, der dækker alle det arbejdende menneskes økonomiske behov. Arbejderen (en maskine udstyret med en hjerne, der kan anvendes i særlige tidsfragmenter) bliver betalt for sin punktvis, lejlighedsvis, midlertidige ydelse. Arbejdstiden er fraktaliseret og opdelt i celler. Tidens celler er til salg på nettet, og virksomhederne kan købe så meget de vil, uden på nogen måde at forpligte sig i forhold til den sociale sikring af arbejderen. Det kognitive arbejde er et ocean af mikroskopiske tidsfragmenter, og opdelingen i celler er den teknik, der gør det muligt at omorganisere tidsfragmenter inden for rammerne af et enkelt semio-produkt. Mobiltelefonen kan betragtes som det kognitive arbejdes samle-bånd, hvorved det kognitive arbejdes totale afhængighed realiseres.

Den intense og langvarige investering af mental og libidinal energi i arbejdsprocessen har skabt betingelserne for et psykisk kollaps, der med recessionen og efterspørgslens sammenbrud er blevet overført til den økonomiske sfære og er overgået til den politiske sfære som militær aggression. Jeg bruger ikke ordet "kollaps" som metafor, men som klinisk beskrivelse af det, der er sket i det vestlige sind. Ordet "kollaps" udtrykker et reelt og egentligt patologisk fænomen, som rammer den psyko-soziale organisme. Det vi så i perioden efter de første tegn på økonomisk sammenbrud i de første måneder af det nye århundrede er et psykopatisk fænomen af overophidselse, tremor, panik og endelig depression. De økonomiske depressions-fænomener har altid indeholdt elementer af krise i den psykosociale ligevægt, men når produktionsprocessen nu i massiv grad

involverer hjernen, er psykopatologien blevet et essentielt aspekt af økonomiens cykliske karakter.

Mængden af opmærksomhedstid, der står til rådighed for arbejdere, der er involverede i informationens cyklus, bliver konstant mindre: Disse er involverede i et stigende antal mentale opgaver, som optager ethvert fragment af deres opmærksomhedstid. For dem er der ikke længere tid til kærlighed, ømhed, affekt. De tager Viagra, fordi de ikke har tid til seksuelt forspil. De tager kokain for hele tiden at være opmærksomme og reaktive. De tager Prozac for at neutralisere fornemmelsen af ligeegyldighed, der pludselig tømmer deres liv for enhver interesse. Opdelingen i celler har medført en art permanent besættelse af livets tid. Resultatet er en psykopatisk mutation af sociale relationer. Tegnene er åbenbare: Millioner af glas med psykofarmaka er solgt, en epidemi af opmærksomhedsforstyrrelser udbredes blandt børn og unge, det bliver normalt at bruge medicin som Ritalin i skolerne, og en epidemi af panik synes at spredes til alle kroge af det daglige liv.

Infosfæren og det sociale sind

Mediascape'et er mediesystemet i stadig udvikling, universet af sendere, der sender signaler til vores hjerner i utallige formater. Infosfæren er interfacet mellem mediernes system og sindet, der modtager dets signaler, den mentale økosfære, denne immaterielle sfære, hvor semiotiske strømme interagerer med de modtagne antenner i verdens sind. Sindet er universet af modtagere, der ikke naturligt lader sig begrænse til at modtage, men også udvikler, skaber og igangsætter nye udsendelsesprocesser og forårsager den stadige udvikling af *mediascape*'et.

Infosfærens udvikling i den videoelektroniske epoke og aktiveringen af stadigt mere komplekse netværk til distribution af information har ikke alene afstedkommet et spring i infosfærens magt og hastighed, men også i selve dens format. Hertil findes intet tilsvarende spring i Modtagelsens styrke og format.

Universet af modtagere, den samlede mængde af menneskelige hjerner, af virkelige mennesker af kød og blod, af skrøbelige og sandede organer, er ikke formateret ifølge de samme standarder som systemet af digitale transmissionsapparater. Paradigmet for operationen af Sendeapparaternes univers svarer ikke til paradigmet for operationen af Modtagernes univers. Denne asymmetri manifesterer sig ved forskellige patologiske effekter: Vedvarende henrettelse ved elektrisk stød, panik, overophidselse, hypermobilitet, opmærksomhedsforstyrrelser, ordblindhed, overvældende informationsmængder, mætning af de modtagende kredsløb.

Denne mætning stammer fra sand deformitet i formaterne. Formatet af transmissionsapparaternes univers har udviklet sig og multipliceret sin magt, mens formatet af modtagernes univers ikke har kunnet udvikle sig med tilsvarende hastighed af den simple grund, at det er baseret på et organisk fundament (den menneskelige hjerne-krop), der har et ganske andet udviklingstempo end maskiner.

Det der har manifesteret sig, kan defineres som en paradigmatisk uoverensstemmelse, en forskel mellem paradigmet, der former transmissionsapparaternes univers, og paradigmet, der former modtagernes univers. I en situation som denne bliver kommunikationen en asymmetrisk og forstyrret proces. Vi kan her tale om en uoverensstemmelse mellem et cyberrum i ubegrænset og konstant

ekspansion og en cybertid. Cyberrummet er et netværk, der indeholder maskinkomponenter såvel som organiske komponenter, hvis udviklingsevne kan accelereres i det uendelige. Cybertiden er derimod en i bund og grund erfaret virkelighed, knyttet til et organisk fundament (kroppen og den menneskelige hjerne), hvis udviklingstempo ikke kan accelereres ud over forholdsvis rigide naturlige grænser.

Lige siden Paul Virilio i 1977 skrev bogen *Vitesse et politique*, har han fastholdt, at hastighed er den afgørende faktor i moderne historie. Det er takket være hastigheden, sagde Virilio, at krige vindes, de militære såvel som de kommercielle. I mange af sine skrifter demonstrerer Virilio, hvordan bevægelsernes, transportens og motoriseringens hastighed har tilladt hære at vinde krige i løbet af det forgangne århundrede. Lige siden det blev muligt at erstatte objekter, varer og personer med tegn, med virtuelle og elektronisk overførbare fantasmer, er hastighedens grænser brudt sammen og har sluppet den mest imponerende accelerationsproces løs, som menneskets historie nogen sinde har set. På sin vis kan vi sige, at rummet ikke længere eksisterer, da informationen i ét nu kan krydse dets vidder, og begivenhederne kan overføres *real time* fra et sted til et andet på planeten, hvorved begivenhederne virtuelt bliver til fælles begivenheder. Men hvilke konsekvenser har denne acceleration for det menneskelige sind, den menneskelige krop? For at forstå det må vi betragte bevidsthedens udviklingsevne, den bevidste og sansende organismes evne til affektiv assimilering af tegn og begivenheder.

Informationsudvekslingernes acceleration har produceret (og fortsætter med at producere) en patologisk effekt i det individuelle menneske såvel som i det kollektive sind. De enkelte individer er ikke i stand til bevidst at bearbejde de enorme og stadig større

informationsmængder, der trænger ind i deres computere, i deres celler, i deres fjernsynsskærme, i deres elektroniske kalendre og deres hoveder. Og alligevel forekommer det uundværligt at følge, vide, evaluere, tilegne sig, bearbejde al denne information, hvis man vil være effektiv, konkurrencedygtig, en vinder. *Multitasking* – åbningen af opmærksomhedens hypertextuelle vinduer, overgangen fra én kontekst til en anden ved den samlede vurdering af processer – tenderer mod at deformere den sekventielle modalitet i sindets operation. Ifølge Christian Marazzi, der i forskellige bøger har beskæftiget sig med forholdet mellem økonomi, sprog og affektivitet, er den seneste generation af økonomiske operatører påvirket af en reel form for ordblindhed: en manglende evne til at læse en side fra begyndelsen til enden på en sekventiel måde, en manglende evne til koncentrere sig om et enkelt objekt i længere tid. Og ordblindheden breder sig i de kognitive og sociale adfærdsmønstre, indtil den umuliggør lineære strategier.

Visse (som Davenport og Beck i bogen *Attention economy*) taler om “opmærksomhedsøkonomi”. Men når en kognitiv evne bliver en del af den økonomiske diskurs, betyder det, at den er blevet en mangelfuld ressource. Vi mangler den nødvendige tid til at være opmærksomme på de informationsstrømme, vi er udsat for, og som skal vurderes, for at vi kan træffe beslutninger. Konsekvensen er umiddelbart synlig: De økonomiske og politiske beslutninger svarer ikke længere til en langsigtet strategisk rationalitet, men følger blot den umiddelbare interesse. Derudover har vi stadig mindre lyst til gratis at tilbyde vores opmærksomhed. Vi har ikke længere nok opmærksomhed til kærlighed, ømhed, naturen, nydelse eller medlidenhed. Vores opmærksomhed er stadig mere belejret, og derfor retter vi den kun mod karrieren, konkurrencen, den

økonomiske beslutningsproces. Og uanset hvad er vi ikke i stand til at følge med den hyperkomplekse digitale maskines vanvittige hastighed. Menneskene udfører i stadig stigende grad beslutninger, der træffes uden opmærksomhed.

Transmissionsapparaternes univers – eller cyberrummet – opererer nu med overmenneskelig hastighed og bliver dermed inkompatibelt med modtagernes univers – eller cybertid – som ikke kan operere hurtigere end tilladt af vore hjerners fysiske materie, vore kroppes langsomhed, behovet for kærtegn og affektivitet. Der åbnes altså en patogen rift, og mental lidelse breder sig, hvilket bevidnes af statistikkerne og frem for alt af vores daglige erfaringer. Og når sygdom breder sig, udbredes også medicinen. Den blomstrende psykofarmakologiske industri sætter årligt nye rekorder, mængden af Ritalin, Prozac, Zoloft og andre psykotroper, der sælges på apotekerne, stiger stødt. Sammen med øget fremmedgørelse, lidelse, desperation, skræk, begær efter ikke at eksistere, ikke hele tiden at skulle sammenlignes, at forsvinde, øges også lysten til at dræbe og at begå selvmord.

Da en acceleration af produktions- og kommunikationsrytmerne i de vestlige metropoler hen mod slutningen af 1970'erne blev udfoldet, så man også fremkomsten af en gigantisk epidemi af narkomani. Verden var trådt ud af sin menneskelige epoke for at træde ind i den maskinelle accelerations posthumane epoke: Mange sansende organismer af den menneskelige art begyndte at sniffe kokain – en substans, der tillader at accelerere den eksistentielle rytme med henblik på at forvandle sig selv til en maskine. Mange andre sansende organismer af den menneskelige art begyndte at skyde heroin ind i blodårene – en substans, der deaktiverer forholdet til den omgivende konstante hastighed. Pulverepidemien i 1970-80'erne

producerede en eksistentiel og kulturel ødelæggelse, hvis omkostninger endnu ikke er gjort op. Dernæst erstattedes de illegale stoffer af lovlige substanser, som den hvidkittede farmaceutiske industri stiller til rådighed for sine ofre, hvormed antidepressivernes, de euforiserende og de humørregulerende stoffers epoke begyndte.

I dag viser psykopatien sig stadig klarere som en social og, mere præcist, socio-kommunikativ epidemi. Hvis du vil overleve, må du være konkurrencedygtig, og hvis du er konkurrencedygtig, må du være online, dvs. til stadighed modtage og bearbejde en enorm og endnu voksende mængde data. Dette fremprovokerer konstant stress af opmærksomheden, en reduktion af den tid, der står til rådighed for affektiviteten. Disse to uløseligt forbundne tendenser fremprovokerer en ødelæggende effekt på den individuelle psyke. Depression, panik, angst, ensomhed, eksistentiel fattigdom. Men disse individuelle symptomer lader sig ikke isolere for evigt, som psykopatologien hidtil har gjort det, og som den økonomiske magt ønsker det. Det er ikke muligt at sige: "Du er udrændt, tag du dig en ferie på Club Med, tag en pille, få det bedre, rend mig i røven, bliv indlagt på et psykiatrisk hospital, slå dig selv ihjel." Det er ikke længere muligt af den simple årsag, at det ikke længere drejer sig om et lille mindretal af gale eller en marginal mængde depressive. Det drejer sig om en stadig mere omfattende eksistentiel fattigdom, der i stadig stigende grad eksploderer i midten af det sociale system. Derudover er det nødvendigt at tage et afgørende faktum i betragtning: Så længe kapitalen havde brug for at suge fysisk energi ud af sine udbytter og sine slaver, kunne psykopatien forblive relativt marginal. Din psykiske lidelse betød ganske lidt for kapitalen, så længe du kun skulle skrue skrue i og håndtere en drejebænk. Du kunne være så trist som en ensom flue i en flaske, men din produktivitet faldt

kun lidt, for dine muskler fungerede endnu. I dag har kapitalen brug for mental energi, psykisk energi. Og netop denne er på vej direkte i helvede. Det er derfor, at psykopatien er i gang med at eksplodere midt på den sociale scene. Den økonomiske krise afhænger mestendels af udbredning af tristesse, af depression, panik, demotivation. Denne krise i *new economy* er i vid udstrækning fremprovokeret af en motivationskrise, af et fald i 1990'ernes kunstige eufori. Dette har medført et fald i investeringerne og til dels også i forbruget. Ulykken fungerer generelt som en forbrugsstimulans: Købet dulmer angsten midlertidigt, det er en modgift mod ensomheden, men kun til et vist punkt. Derefter bliver lidelsen en demotiverende faktor i forhold til nye indkøb. Kontrasterende strategier er altså blevet udviklet. Verdens herrer ønsker med sikkerhed ikke, at menneskeheden skal være lykkelig, for en lykkelig menneskehed lader sig ikke indfange af produktiviteten, af arbejdsdisciplinen eller af gigantsupermarkederne. Ikke desto mindre studeres teknikker, der kan gøre ulykken moderat og tålelig, for at udsætte eller forhindre den selvmorderiske eksplosion og tilskynde til forbrug.

Hvilke strategier vil den kollektive organisme følge for at unddrage sig denne ulykkens fabrik? Er en decelerationens og kompleksitetsreduktionens strategi mulig eller tænkelig? Jeg tror det ikke. I det menneskelige samfund kan potentialiteten ikke endegyldigt udelukkes, selv når den viser sig at være dødbringende for individet og formentlig også for hele arten. Potentialiteten reguleres og holdes under kontrol så længe som muligt, men den vil uvægerligt blive aktualiseret, som det skete (og vil ske igen) med atombomben. En mulig strategi er en opgradering af den menneskelige organisme, en maskinel tilpasning af kroppen og den menneskelige hjerne til infosfærens hyper-hastigheder. Det er strategien, der normalt defineres som

“post-human”. Endelig har vi en strategi for unddragelse, for distancering fra vortex, men det drejer sig om en strategi, som kun kan følges af små fællesskaber, der konstituerer sfærer for eksistentiel, økonomisk og informationel autonomi i forhold til verdensøkonomien.

Franco “Bifo” Berardi: “Skizo-økonomi“ oversat fra “Skizo-economia”, IN: Il sapiente, il mercante, il guerriero: dal rifiuto del lavoro all'emergere del cognitariato (Rom: Derive Approdi, 2004).

Oversat af Torsten Andreasen